

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ: ОБ'ЄКТИВНА ОБУМОВЛЕНІСТЬ І ПРИРОДНІСТЬ ПРОЦЕСУ

<https://doi.org/10.37472/v.naes.2025.7101>

КРЕМЕНЬ

Василь Григорович

доктор філософських наук,
професор, дійсний член
(академік) НАН України і
НАПН України, президент
Національної академії
педагогічних наук України,
президент Товариства
«Знання» України,
міністр освіти і науки
України (2000-2005 рр.),
м. Київ, Україна

Анотація. У статті представлено багатолітнє прагнення українського народу як європейської нації до єднання з Європейським Союзом і вступу до НАТО, що підкріплюється євроінтеграційними настроями населення, його послідовними практичними діями та обґрунтованими об'єктивними передумовами. До основоположних засад з урахуванням історичного контексту слід віднести такі. По-перше, приналежність України до європейської цивілізації з часів Київської Русі, починаючи зі шлюбної дипломатії для закріплення міжнародних угод та укладання політичних союзів передусім за бажанням європейських держав, що підтверджувало визнання Русі-України як потужної держави у тогочасному геополітичному просторі. По-друге, ідейна і ментальна спорідненість з європейськими цінностями, зокрема щодо гуманного ставлення до людини, що відображено у вченнях українських філософів Григорія Сковороди і Памфіла Юркевича, провідними ідеями яких була філософія серця. По-третє, християнська віра на основі софійського православ'я, що тяжіла до Європейського Константинополя за своїм духовним змістом та організаційним устроєм, і як результат – повернення у 2018 р. самостійності Православної церкви України та її світове визнання. Істотну роль у цьому процесі відіграло розповсюдження позитивного впливу греко-католицької і католицької церкви, що підпорядковані Ватикану. По-четверте, організація політичного життя і самоврядування, що започаткувало на основі традицій Запорізького козацтва функціонування Гетьманської держави з її прямими виборами гетьмана і організацією козацького самоврядування та зумовило створення в 1710 р. першої європейської конституції за авторства Пилипа Орлика. Нині в умовах загарбницької агресії РФ Україна відстоює свою державність, захищає Європу як ціннісно, так і територіально та сподівається на подальшу підтримку з боку європейських країн. По-п'яте, здійснюючи свій вибір, Україна закріпила в Конституції положення щодо членства у ЄС і НАТО та послідовно трансформується в людиноцентровану демократичну державу з європейськими базовими цінностями, з-поміж яких повага до людської гідності, свобода, демократія, рівність, верховенство права, пошанування прав людини. Ми, українці, безмежно вдячні, що в Європейському Союзі з'явилася ще одна цінність — цінність миру і підтримка України.

В умовах військового протистояння європейські демократичні цінності набувають дедалі більшого значення, адже вони згуртували українське суспільство і наразі стали його важливим консолідуючим чинником. Нинішній шлях України до Європи не тільки є об'єктивно обумовленим, а й природним для нас. Українська нація повертається додому, в Європейську сім'ю народів.

Ключові слова: Україна; Європейський Союз; євроінтеграція; європейські цінності; війна в Україні.

Кінець XX століття позначений масштабною геополітичною реструктуризацією світу. На терені колишніх країн — Радянського Союзу, Чехословаччини і Югославії з'явилося більше 20 нових незалежних держав. Розпад Радянського Союзу, що по-суті був постцаристською Росією, заснованою на дещо інших ідеологічних

Джерело зображення: Профспілка працівників освіти і науки України. (2023, 21 листопада). <https://pon.org.ua/novyny/10727-zariadzeni-gidnistu-ta-zhagou-svobody.html>

Джерело зображення: Українська правда. (2014, 11 листопада). <https://www.eurointegration.com.ua/rus/experts/2014/11/11/7027682/>

принципах з більш жорстоким авторитарним або ж тоталітарним режимом, був центральною подією цього процесу (Кремень, 2023). Він мав цілком об'єктивний характер, обумовлений цивілізаційним розвитком світу і неможливістю вже утримувати у своєму складі значимі за чисельністю, розвиненістю і згуртованістю нації. Безумовно, мав місце і суб'єктивний чинник, який я пов'язав би, перш за все, з особистістю М.С. Горбачова.

Найбільшою з нових держав, не рахуючи російську федерацію — цю надломлену і останню у світі імперію, була Україна — з її тоді 50 млн населенням і другою за територією країною Європи.

Серед ключових проблем, які вирішувала молода держава було і таке — якою має бути її зовнішньополітична орієнтація. Майже чверть століття в українському суспільстві не було достатньої єдності з цього питання — значна частина населення, особливо Сходу і Півдня, тяготіла до подальшого союзу з росією. Безсумнівним водорозділом у переконаннях стали події кінця 2014 — початку 2015 рр., коли президент Янукович відмовився підписувати документи щодо асоціації з Європейським Союзом і відверто взяв курс на зближення з росією. Повсталий народ, а особливо молодь, студенти змели режим Януковича. Окупація Криму на початку 2015 р., розв'язання війни на Донбасі, а особливо повномасштабне вторгнення на територію України 24 лютого 2022 р. забили останній цвях у труну симпатій до росії.

Україна в особі більше 90 % населення стала активно і послідовно сповідувати євроінтеграційні настрої і підкріплювати їх практичними діями. Метою нації став вступ до Європейського Союзу і НАТО. І це зовсім не кон'юнктурні прагнення. Такий процес є об'єктивно обумовленим рядом обставин.

- *Перше. Історично Україна*, ще з часів її попередниці Київської Русі, *належала до європейської цивілізації*. Свідчень цьому безліч — від вибору Київським князем серед різних релігій саме християнства до почесного звання «європейського свата» князя Ярослава Мудрого. Усі його діти були одружені з європейськими королями і королевами. Доньки були королевами: Анна — Франції, Анастасія — Угорщини, Єлизавета — Норвегії.

При цьому слід розуміти, що таке широке породичання не могло бути тільки бажанням Київського князя мати союзників у Європі, а й бажанням європейських держав опертися на дружбу з потужною європейською державою, якою в їх очах була Київська Русь. Цим самим Русь-Україну визнавали, як мінімум, рівною собі у спільному, кажучи нинішнього мовою, геополітичному просторі.

Говорячи про історичний контекст, слід зазначити, що пізніше значні території і відсоток населення України входили до складу потужних європейських держав, зокрема Австро-Угорської імперії і Польщі.

До речі, Австрійська держава залишила добру пам'ять і не тільки прекрасними будовами як нинішній будинок університету в Чернівцях, а й толерантним ставленням до українського населення, його культури і мови. Це було особливо разуче з політикою Російської імперії, де існувала пряма заборона вживання української мови і друку нашою мовою.

Слід зазначити, що населення саме з регіонів, які найдовше були за межами росії, найбільш послідовно відстоюють проєвропейські настрої.

- *Друге. Україна і українці ідейно і ментально* були завжди ближче до Європи, ніж до росії. Особливо зримо це проявлялось у відношенні до людини. У росії тільки десь 165 років як було

відмінено право обмінювати людину — кріпака на собаку чи іншу тварину. В Україні подібної практики не було.

Пошана до людини, гуманність у ставленні до неї, проявлялось у вченнях українських філософів, зокрема Григорія Сковороди і Памфіла Юркевича, які сповідували філософію серця.

• *Третє.* Об'єднувала Україну з Європою і *християнська віра*. Можна заперечити, що православна віра об'єднує Україну і з московією також.

Але, на наш погляд, слід розрізняти українське софійне православ'я і російське. І не тільки організаційно, а й їх духовне насичення — якщо в Україні православ'я тяжіє до Європейського Константинополя, то в росії — відбулося його насичення ординським змістом, авторитарною сутністю і утвердилась тісна співпраця, навіть духовне єднання зі світським абсолютизмом.

Потужний поштовх посиленню європейськості українському православію надало визнання у 2018 році самостійності Православної церкви України.

Слід також додати, що на проєвропейські настрої в Україні позитивно впливає все більше розповсюдження впливу греко-католицької і католицької церкви, що підпорядковані Ватикану.

• *Четверте.* У руслі європейських чеснот здійснювалась в Україні також *організація політичного життя і самоврядування* в часи хоча би відносної самостійності країни. Маю на увазі традиції Запорізького козацтва, функціонування Гетьманської держави з її прямими виборами гетьмана і організацією козацького самоврядування.

Не дивно, що саме в Козацькій Україні в 1710 р. з'явилась перша європейська конституція за авторства Пилипа Орлика.

Україні в минулому надзвичайно складно було зберігати свою європейськість за умов перебування у складі росії, яка завжди бачила в Європі

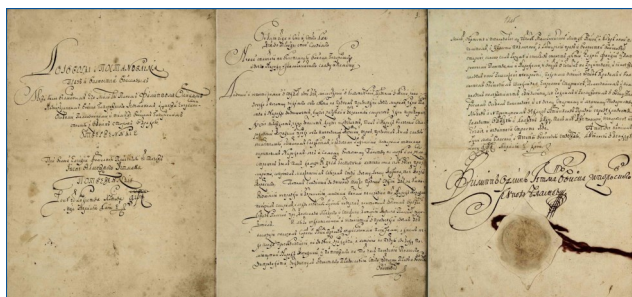
головного ворога — від Олександра Невського — героя XIII століття, що нібито прославився битвою з Тевтонським орденом, до нинішнього їх правителя, котрий бачить таким ворогом західну цивілізацію і, за його ж визнанням, воює не з Україною, а з НАТО, але в Україні. Тому об'єктивно Україна, відстоюючи свою державність, захищає Європу як ціннісно, так і територіально. І, виходячи з цього, розраховує на подальшу підтримку з боку європейських країн.

• *П'яте.* Нині Україна зробила вибір своєї цивілізаційної ідентичності й утвердилася у власній європейськості шляхом *закріплення в Конституції положень щодо членства у ЄС і НАТО*. (Верховна Рада України, 1996; Закон України, 2019). Вона послідовно трансформується в людиноцентровану демократичну державу з європейською шкалою базових цінностей, визначених ст. 2 Договору про Європейський Союз (Верховна Рада України, 2010).

Європейські цінності, такі як: повага до людської гідності, свобода, демократія, рівність, верховенство права, повага до прав людини — стали для українців фундаментальними світоглядними і смисложиттєвими орієнтирами. Вони постають головним моральним рушієм та визначають цілі нашого життя. Ми, українці, безмежно вдячні, що в Європейському Союзі з'явилася ще одна цінність — цінність миру і підтримка України.

Джерело зображення: Association for European values. (n.d.). What is the basis of our freedom? <http://europaeischewerte.info/9.html?L=2>

Джерело зображення: УКРІНФОРМ. (2021, 11 серпня). <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3296226-konstitucia-pilipa-orlika-projsla-mitnicu-raritet-pramue-do-sofii-kiivskoi.html>

Шлях України в Європу безцеремонно і насильницьки намагається зупинити Путін. Його дії направлені на геополітичну реструктуризацію та утвердження диктату в європейському і євразійському просторі.

Нині відбувається *процес глобалізації агресії проти України*. Генеральний секретар НАТО Марк Рютте 19 листопада 2024 р. вкотре розкритикував підтримку війни РФ проти України з боку Північної Кореї, Китаю та Ірану. Марк Рютте наголосив, що такі дії союзників Росії становлять уже

Джерело зображення: LB.ua. (2024, 12 грудня). Європейські члени НАТО обговорюють збільшення витрат на оборону до 3% ВВП. https://lb.ua/world/2024/12/12/649853_ievrop-

Джерело зображення: Українські національні новини. (2020, 16 травня). Україна сьогодні відзначає День Європи. <https://unn.ua/news/ukrayina-sogodni-vidznachaye-den->

загрозу трансатлантичному простору. «І той факт, що вони всі працюють разом, це означає, що ми маємо виробити стратегію», — заявив очільник НАТО. Українці запитують: коли ж то та стратегія буде підготовлена? Судячи з усього, на нову стратегію доведеться чекати аж до наступного саміту НАТО у червні 2025 року.

Але чи вистіть до того часу Україна? Чи не станеться так, що внаслідок здійсненого росією аншлюсу, країни НАТО знову висловлять «глибоку стурбованість», а тим часом проблема євроінтеграції України відпаде сама собою? Щоправда очільник військового комітету Північноатлантичного альянсу Роб Бауер не виключив потенційної участі військ НАТО в конфлікті з Росією. Однак він тут же підкреслив, що в такому випадку Альянс «ризикує як організація».

Україна не просто поділяє європейські цінності, а й захищає їх ціною власних життів у відповідь на агресію росії. В умовах військового протистояння європейські демократичні цінності набувають дедалі більшого значення, адже вони згуртували українське суспільство і наразі стали його важливим консолідуючим чинником (Президент України, 2019; Кабінет Міністрів України, 2014; 2017; 2024).

Все сказане дає підстави зробити висновок, що нинішній шлях України до Європи не тільки є об'єктивно обумовленим, а й природним для нас. *Українська нація повертається додому*, у Європейську сім'ю народів.

Ми переконані, вдома нам буде краще. Але ми надамо нові можливості також і для Європи, її економічно-соціального і культурного прогресу, для захисту її території і відстоювання європейських цінностей, які лежать в основі життя суспільства, розвитку і самореалізації кожної людини!

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Верховна Рада України. (1996). *Конституція України*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-вр>
- Верховна рада України. (2010, 30 березня). *Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу*. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06
- Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору)». (2019, 7 лютого). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2680-19>
- Кабінет Міністрів України. (2014, 10 грудня). *Питання підготовки та проведення засідань окремих двосторонніх органів асоціації між Україною та ЄС (700)*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/700-2014-п>
- Кабінет Міністрів України. (2017, 25 жовтня). *Про схвалення Стратегії комунікації у сфері європейської інтеграції на 2018-2021 роки (779-р)*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/779-2017-р>
- Кабінет Міністрів України. (2024, 9 лютого). *Про затвердження плану заходів з виконання рекомендацій Європейської Комісії, представлених у Звіті про прогрес України в рамках Пакета розширення Європейського Союзу 2023 року» (розділ 25 «Наука та дослідження»)* (133-р). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/133-2024-р>
- Кремень В.Г. (2023). Свідомість і війна. Завдання з формування світоглядної позиції українців. *Освіта і суспільство*. № 9-10, с. 10-12. https://naps.gov.ua/ua/press/about_us/3338/
- Президент України. (2019, 20 квітня). *Питання європейської та євроатлантичної інтеграції (155/2019)*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/i155/2019>

EUROPEAN INTEGRATION OF UKRAINE: OBJECTIVE CONDITIONALITY AND NATURALNESS OF THE PROCESS

Vasyl Kremen

*DSc in Philosophy, Professor, Full Member (Academician) of NAS of Ukraine and NAES of Ukraine,
President, National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine*

Abstract. *The article presents the long-standing aspiration of the Ukrainian people as a European nation to unite with the European Union and join NATO. This is supported by the European integration sentiments of the population, its consistent practical actions and reasonable objective preconditions. Taking into account the historical context, the fundamental principles include the following. Firstly, Ukraine's belonging to the European civilisation since the times of Kyivan Rus, starting with marriage diplomacy to consolidate international agreements and political alliances, primarily at the request of European states, which confirmed the recognition of Rus-Ukraine as a powerful state in the geopolitical space of that time. Secondly, the ideological and mental affinity with European values, in particular, the humane treatment of human beings, as reflected in the teachings of Ukrainian philosophers Hryhoriy Skovoroda and Pamfil Yurkevych, whose leading ideas were the philosophy of the heart. Thirdly, the Christian faith based on Sophianic Orthodoxy, which gravitated towards European Constantinople in its spiritual content and organisational structure, and as a result, the return of the independence of the Orthodox Church of Ukraine in 2018 and its global recognition. A significant role in this process was played by the spread of the positive influence of the Greek Catholic and Catholic Churches subordinate to the Vatican. Fourthly, the organisation of political life and self-government, which was launched on the basis of the traditions of the Zaporizhzhya Cossacks, the functioning of the Hetmanate with its direct election of the Hetman and the organisation of Cossack self-government, and led to the creation of the first European Constitution in 1710 by Pylyp Orlyk. Today, in the context of Russia's aggression, Ukraine is defending its statehood, protecting Europe both in terms of values and territory, and hopes for further support from European countries. Fifthly, in making its choice, Ukraine has enshrined in its Constitution the provisions on membership in the EU and NATO and is consistently transforming into a human-centred democratic state with European basic values, including respect for human dignity, freedom, democracy, equality, the rule of law, and respect for human rights. We, the Ukrainians, are immensely grateful that the European Union has added another value — the value of peace and support for Ukraine.*

In the context of military confrontation, European democratic values are becoming increasingly important, as they have united Ukrainian society and have now become an important consolidating factor. Ukraine's current path to Europe is not only objectively determined, but also natural for us. The Ukrainian nation is returning home, to the European family of nations.

Keywords: *Ukraine; European Union; European integration; European values; war in Ukraine.*

Дата публікації: 3 лютого 2025 р.